

AZ

ISKOLAKERET.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CZÉLZŐ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelenik havonként egyszer 1 ívnyi tartalommal.

A szellemi részt illető közlemények Arad, Tököly-tér 6. sz. a. czimzendők.

Szerkeszti és kiadja:

Graszal János.

Előfizetési ára egész évre 1 frt 20 kr., félévre 60 kr.

Előfizetések az „Iskolakeret” szerkesztőségéhez küldendők.

Az ismétlő iskoláról.

Irta: Györgyössy Rudolf, községi tanító, Arad.

Van-e oly intelligens gondolkodású ember, ki a népnevelést ne tartaná a legfőbb tényezőnek az állam gyarapodására s a társadalom fejlődésére?

Erre a kérdésre mindenki azt feleli, hogy — nincs oly ember.

És igaza van mindenkinek; mert ez elvi felfogás. De a midőn gyakorlati kivitelre kerül a sor, az állam is, a község is, a felekezet is megtapogatja az erszényét és kezd — számítani. Sokkal több a napi kérdések száma, melyeknek önfentartási ösztönből meg kell felelnie, — sem hogy a messze jövőbe vetné terveit s a későbbi nemzedékek erősödésében keresné az állam izmosodását s a társadalomnak világkulturális fejlődését.

Hála Istennek, nem egészen így vagyunk boldog Magyarországon.

Haladásunkkal meglehetünk elégedve; annyira mentünk, hogy fel tudjuk fogni a hiányokat. Eddig is sok küzdelemmel kellett a közönyösség hinárjába utat építeni; ezután erősebbeknek érezzük magunkat. Felülről a kihirdetett tervek jól eső bizalommal töltenek el. A mint meglepett az új miniszter programja, úgy a tények is oda engednek következtetni, hogy még is csak eljutunk odáig, hogy a **népnevelés a közigazgatás keretébe** egészen, érdeme szerint, fog beillesztetni.

Érdeme szerint akkor lesz beillesztve, ha az iskola fön-
tartó közönség respektálni fogja a törvényeket és rendeleteket
s nem fogja fukar szavakkal önmagát ámitani, hogy az intéz-
kedések alól kibujjon.

Ime, itt egy tény, — az ismétlő iskolák elhanyagoltsága.

Városokban az iparos ismétlő iskolákkal még csak meg-
volnánk. De falu helyeken, a földmivelő osztály makacsul el-
hanyagolta magát. Vele született az az önkényes felfogás, hogy
„ő sem tanult többet, mint az apja, tehát, mért kinozná a fiát
annyi iskolával.“

Az iskolakötelezettség hat évtől tizenöt évig tart. Van a
községnek — például — egy hat osztályu népiskolája, azt na-
gyon gyér számban futja át némely lelkesebb család ivadéka.

És még iskolaköteles korában becsap a legények sorába
s a „boldog estéket“ elduhajkodja.

Ugyan ki gondol az ily éretlen nemzedékkel!

Az hallatlan ujtás lenne egy községben, ha valamely
erélyes közeg a 13, 14 és 15 éves fiukat és leányokat ismétlő
iskolába kötelezné. Mérhetetlen nagy azon községek száma, hol
az iskolát se kicsi, se nagy hiréből sem ismeri. Hogyan le-
hetne fogalma annak áldásos voltáról!

A falusi közömbösség nagyobb, mint a törvény tekintélye,
a falusi hanyagság hatalmasabb, mint a törvény ereje, a pa-
raszt butasága többre becsültetik, mint egy iskolázott fiúnak az
ügyessége.

Maradhat-e a törvény ily tiszteletlenül?

Mi azt hiszszük, hogy nem. Az általános fegyverkezés
korszakában élvén, a parasztfiukat nemcsak a halál hidjára
puskával s tarisnyával kell ellátni, hanem fel kell azt fegyve-
rezni az életre is a neki való ismeretekkel és szellemi képes-
séggel. Ez nem történhetik meg, ha csak az elemi iskola hat
osztályát végzi el, hanem igen, akkor, ha a 3 évfolyamu is-
métlőiskola látogatására köteleztetik. Hazánk lakosságának
minden rétege arra törekszik, hogy ismeretkörét, jelesen szak-
ismereteit bővitse; csak földmivelő népünk marad hátra. Pedig
épen ennek kiválólag szükséges a külön szakismeretek egy
bizonyos mennyisége. Hol és mi módon szerezzék meg azokat?
azt egy későbbi cikkben fogjuk elmondani. Egyelőre csak azt

akarjuk hangsúlyozni, hogy juttassuk érvényre az ismétlő iskolát, még pedig azért, mert a törvény előírja és mert a népet további elbutításában hagyni nem szabad! Büntetés méretik ama családlőre, ki gyermekét az iskolától elvonja: büntetés méressék azokra is, a kik az ismétlő iskola növendékeit a szükséges szakismeretek elnyerésében meggátolják. Szakismeretek! mert a falusi nép, kell hogy értsen a föld okszerű megműveléséhez, kell hogy értsen az okszerű állattenyésztéshez, kell hogy felkarolja a konyhakertészetet, a gyümölcs tenyésztést, kell, hogy foglalkozzék a méh- és selyemtenyésztéssel, szóval: kell hogy mivelődjék és vagyonosodjék, mert csak ezek megtörténtével foghat a nép erős tényező lenni az állam izmosodásában s a társadalomnak világturális fejlődésében.

Tehát az a kívánatos és üdvös, hogy szigorú eljárással vezettessék a falusi nép a törvények és rendeletek megtartására; a tanügy legyen oly szigoruan vett ügy, mint bármely a közigazgatásban; a tanoncok köteleztessenek iskola éveiknek megfelelni, — ha felsőbb — népiskolákkal nem lehet — ugyaz ismétlő iskolákban.

Az epersövény alakítása.

Irta: **Erschinger János**, állami tanító, Ujpest.

Az epersövénynek sokoldalú haszna van, t. i. ez tavasszal gyorsabban fakad ki mint a fa, s ezáltal előbb nyújt tápot a selyemhernyónak, minél fogva a selyemtenyésztés előbb kezdhető meg. Továbbá a sövény magvetés után a harmadik vagy negyedik évben már felhasználható selyemtenyésztési célokra; a levél- vagy lombszedés nagyon könnyű és mert alacsony, minden gyermek által könnyen eszközölhető, végre a minden 4—5 évben eszközendő csonkítás által a kertnek vagy szőlőnek karókat, esetleg a konyhának fát szolgáltat.

A sövénynek kiválasztott helyen, az ültetést megelőző őszszel 1 m. mély és 0.8 m. széles árok ásandó, melynek földje az árok szélére hányatik, hogy az árok a tél befolyása, a fagynak és nedvességnek minél inkább ki legyen téve. Mérsékelt trágyázás rövid trágyával vagy komposzttal itt nagyon előnyös, s a telepítvény fejlődésére nagy hatással bír.

Következő tavasszal — áprilisban — a faiskolából 2, legföljebb 4 éves fácskák, melyek már ott külön e célra alacsonyan

sok hajtással neveltetnek, lehető gonddal a földből kivétetnek, a megsérült és fölösleges gyökerek levágnak.

Fontos munka ekkor a fácskák osztályozása. A fácskákat úgy kell választani, hogy ezek lehetőleg egyformák legyenek, mert az kétségtelen, hogy a sövény egyenletes növése csakis az egyforma fácskáktól függ.

Ha a fácskák $\frac{1}{3}$ m. hosszúságra visszametszettek, úgy két egymástól 3 dmnyi sorban szintén oly távolságba ültetnek oly formán, hogy egy a második sorban álló fa, az első sorban levő két fával háromszöget képezzen.

Az ültetésnél valamivel mélyebbre tegyük a fát, mint ez eredetileg volt, mi alatt az árok a szélén levő földdel behányatik. Azon esetben, ha esős idő nem áll be, az ültetvényt szorgalmasan locsolni kell.

Ebből átjárhatatlan és sűrű, gazdag lombot szolgáló sövény lesz, melyet minden 4–5 évben szükséges kellően csonkitani és fölösleges ágaitól megszabadítani.

Oly helyen, vagy utakon, hol kecskék, juhok stb. könnyen hozzá férhetnek, a telepítvényt néhány évig száraz galylyal, árokkal s effélékkel kell megvédeni.

Sövényt még úgy is lehet alakítani, ha a fácskákat egy sorba ültetjük. Itt az ültetéshez előkészítő árok keskenyebb lehet, de az ültetés úgy történik mint a fentebbinél. Itt a növekedő új hajtásokat évenként le kell metszeni és pedig minél gyöngébb a hajtás annál jobban, s minél erősebb a hajtás, annál kevésbé. Ez a sövény nem mindjárt válik átjárhatatlanná, azonban a metszés által a sűrűsödés és oldal kiterjeszkedés eszközöltetik.

A sövény alakítás, hasznánál fogva réteken is igen előnyös, különösen száraz fekvésű réteknél.

A sövényalakítás módja a réteken a következő: a réten egymástól 4–5 méter távolságban, déltől észak felé vonuló 0,5 m. széles sorok ásatnak fel, melyek a fenti eljárás szerint ültetnek be. Ezen sorokat azonban nem vetjük többé be fűmaggal, hanem többszöri kapálással felporhanyosítjuk, hogy ezáltal a nedvesség könnyen behatolhasson a talajba és a netalán növekvő fű a tápot az ültetvénytől el ne vonhassa.

Sok gazda ezen eljárást nem helyesli, de a próbatétel be fogja bizonyítani, hogy a réten a sövény között sokkal szebb lesz a fű mint azelőtt volt, a talaj nedvesebb lesz, mi bizonyára a rét előnyére van, továbbá elegendő eleséget szolgáltat a selyemhernyó nagybani tenyésztésére és végre a még fönmaradt és őszszel lehulló levelek még mindig adnak annyi takarmányt a marhának, mint a mennyit a rét a sövény miatt elvesztett.

Kertekben, udvarokban, de különösen városok sétahelyein művészileg alakított sövények is alakíthatók, ily módon párosítható a hasznos a széppel. Ez legkönnyebben úgy érhető el, ha a

sövényt kétszárnyu rézsut füzér alakban neveljük. Itt a fácskák 3,5 dm. távolságban ültetnek egymástól és ezek az ültetés után a második évben olyképen metszetnek, hogy csak a legalsó két hajtás maradjon meg. Ekkor minden fácska karóhoz köttetik, vagy mindjárt elkészíthető a sodronyállvány.

A sodronyállvány készítése céljából minden 3—4 m. távolságban 1,6 m. hosszú karót kell a földbe verni, ezekbe 30 cm. távolságban lyukak furatnak, a melyeken keresztül sodrony húzódik. A két megmaradt hajtást 3—4 szemre vissza metszve 45 foknyi szögben az egyiket balra, a másikat jobbra a sodronyhoz kell kötni.

Mikor a hajtások már egymást keresztezik, akkor a keresztezés helyén össze kell azokat kötni s a sodronyhoz erősíteni.

Iskolakert és gazdasági továbbképző iskola.

Irta: Langauer Ferencz, polg. iskolai tanár, Bécs. (Fordítás a németből.)

Ha az újabb paedagogia történetét figyelemmel kísérjük, látni fogjuk, hogy több oly körülmény tűnik fel a láthatáron, melyek élesztő gyanánt szolgálnak és oly erjedési proczessust idéznek elő, melynek korántsem nincs még vége, sőt ellenben még tetemes időt igényel, míg végre tiszta produktum létre nem jön. Kevés pár évtized óta az iskolához oly nagy mérvű igények köttetnek, melyeket az csak erőnek erejével fogna kielégíthetni. Az emberi tevékenység terén való haladás karöltve a népesség növekedő sűrűségével szorosabban fűzik egymáshoz az egyéneket, úgy hogy maga a gyermekvilág is toronymagasságu tantermekbe zsufoltatik össze.

Nagyobb városok gyermekei idegenek az ősanyával, a természettel szemben; csak műtárgyak, melyek emberkéz által egészen átváltoztattak, kerülnek ezen gyermekek szeme elébe. Azért is a gyermekvilág ismerettségétől az iskolában olyanok követelnek, mik messze túlmennek a multon. Hogy ezen, az időnek gyors haladása által okozott elodázhatatlan követelmények kielégíthessenek, minden évtizedben új meg új tantárgyat látunk az iskolában felszínre kerülni. Épen oly szükségessé válik a paedagogusra nézve az, hogy a gyermekeknek mind azon ismereteket, melyeknek az életben majd hasznát veendik, közvetítse. Hogy azonban a paedagogus az időnek eme a gyermekekhez való követelményeit egészen és tökéletesen kielégítse és legyőzze, akkor paedagogia ügyességének mintaképpé kell válnia.

A módszer, melyet azelőtt csak kevés istentől kegyelt mester ismert fel és gyakorolt, az manapság már feltétlen közvagyonává legyen egy egész osztálynak — az összes tanítósnak. Az

időnek haladása a népiskolát is érinti folytonosan s azt feladatának szaporítására kényszeríti. Így a népiskolai rendszer abba a kényszerhelyzetbe jut, mely szerint az általános haladással számolnia kell, s ezen kényszerhelyzet első sorban maga után vonja az ifjuság túlterhelését, kivált akkor, ha minden gyermeknek is a civilizáció áldásaiban részt kell vennie. Ezen túlterhelés ellen csak egy jóra való módszer lehet haszonnal, de soha az anyagnak megcsonkítása, mert ez utóbbit a korszellem érczetükkel irta elő. Még falun is a legtávolabb eső iskolában is fognak ezen befolyások érvényesülni. A megkövetelt tökéletesség utáni törekvésben azért a módszer biztos alap után kutat, a melyre a különféle ismeretek közvetítését felépíthetné. De hol található ezen alap? Eddig még többnyire a haladás által ráparancsolt tantárgyakon belül kerestetik az, úgy nevezetesen a nyelvtanításban mintha az alapfalaknak nem erősebb anyagból kell állaniok, mint a homlokfalaknak. Egyetlen-egy tantárgy sem arravaló — egy sem, akár milyen alkalmas egymagában — a tanítás és nevelés központosítására, hanem csak oly szikla, melyből az építőkövek a megkívánt alakban töretnek. Ilyen szikla, a melyhez az összes emberiség számtalan, felbonthatatlan, noha a művészet által betakart kötelékekkel oda van forrasztva, ilyen szikla a természet, nemcsak az, mely látszólag bennünk működik és terem, hanem amaz is, mely saját énünkön kívül elénkbe állítja a jelenetek világát.

Minden, mit az emberben találunk, őt érzékének kapuin vonult belé! Tanító és nevelő az ismeretek bevonulását csak szabályozzák s hirdetik és rendezik ott benn a szó és példa által a bevonult sorokat egy jellemes szép egészszé. A módszerész azért köteles tanulmányozni a külvilág benyomásait s ezeket kísérleteire — nevelésben és oktatásban — felhasználni. Az ily benyomásoknak egy hatalmas összegét közvetítheti, az „iskolakert“, ez azon igazi retorta, melyben sok alkatrész összevegyül és különösen a növény- és állatvilágra vonatkozólag mutatkozzanak, a melyre oly szívesen figyel a gyermek. Ha e jelenségek számára a gyermek lelkébe vezető átjáró készítettik — a mi a tanító feladata — úgy a növendék lelkében nem sokára számtalan építőanyag lesz felhalmozva, mely a nyelv, számtan, mértan, természettan, természetrajz és rajzolás megtanulása és alkalmazása céljából egyaránt hasznavehető.

Ezeknél és sok más okoknál fogva az iskolakert kitűnő taneszközzé fog válni a közel jövőnek alsó tanintézetei számára. Nemkülömben bizonyos szociális jelentőséggel is fog birni, mert egy kis darab földnek mivélésére felébresztett előszeretet, az ösztön, ily darab földet mint tulajdont, megszerezni, szépíteni és felékesíteni, hathatós rugó mindenkire nézve.

Az iskolakert fontosságának felismerése a világnak majdnem minden előrehaladott országban utat tört magának, s bárha még homályosan, de mégis minden paedagogus előtt azon szükségesség lebeg, hogy ama sok követelésnek, melyeknek a gyermekvilág eleget tegyen, arravaló központot kell találni. Mik hát a mostan felmerülő törekvések, a kézügyességet behozni az iskolába (kézimunka tanítás.) azután a továbbképző iskolákat meghonosítani, mik mások azok, mint az általános haladás által teremtett kényszereszközök a jelen és a jövő követeléseinek eleget tenni? A szükségesség meg van, mely szerint továbbképző iskolák létesítenek, és az a szükségesség mindinkább előtérbe lép, kivált mivel Ausztriában fennállása rövid tartamának dacára — a már eléggé megszilárdult nyolcz évi iskolakötelezettség illuzióvá lett. Nem akarom elhagyni az egyenes utat, hanem még csak hangsúlyozni azt, hogy a továbbképző iskola, különösen a gazdasági, csak akkor működhetik sikeresen, ha a nyolcz évi iskolakötelezettség alapjára épül, és virágzásra nem fog jutni, ha csak az utolsó két tanév (7. és 8.) pótlása gyanánt állittatik fel, végül nem állhat fenn, ha csak pótolnia kell azt, — a mi kárba vezett. Mindazonáltal pedig a jelen órában eme körülménnyel számolni kell, a mostani idő viszonyait épen arra kell használni, hogy a gazdasági továbbképző iskola — melyről most szólok — lassan-lassan egy átalakulási processusnak vettessék alá, mert ősszel képződik a rügy, melyből tavasszal, májusi verőfényes napsugarakban, pompás virág fejlődik.

Joggal hangsúlyoztatik és a folyton haladó idő parancsoló módon követeli, hogy a továbbképző iskolában, bármilyen legyen az, többet a szem mint a szó által kell taníttatni és tanultatni.

Vegyük csak szemügyre a továbbképző iskolát, hiába fogunk széttekinteni egy oly taneszköz után, mely a tanítás központosítására alkalmasabb volna, mint az iskolakert, persze, csak a jól tervezett, helyesen vezetett és módszertanilag értékesített iskolakert. Uj iskola, legyen az iskolakötelezettséggel vagy önkéntes iskola látogatással összekötve, a fennálló viszonyok közt csak nagy nehezen és szórványosan fogna talajra találni — pedig a népesség többsége vétetik célba.

A gazdálkodó nép eleitől fogva rossz szemmel nézi a haladásnak hódoló intézményeket mind; a betegség által elgyengült férfihoz hasonlóan, csak nehezen követi a jó tanácsot és — legtöbb esetben az eszközöket is nélkülözi, melyeknek segítségével az adott tanácsok kivihetők lennének. Szeretem összehasonlítani a népet egy törpévé nevelt fácskával, mely szintén csak idővel türi el az alacsony koronaalakot, de később pompás gyümölcsöt hoz, midőn a napsugarak reá teljes hatással lehetnek. Az első évben nem takarja a falat és az ágakat nem ritkán mellékutakon vezethetjük csak a megfelelő helyre. De az ágak mind a törzsből

jönnek! Ily módon szeretném keletkezni látni a továbbképző iskolát is.

A megismerés falán kijelölve legyenek a fejlesztendő ágak a gondos kertész által, hogy a kertész öröme a korán képző ág legjobb helyét megtalálja, de mindazonáltal a törzsnek kell előbb megerősödni. Ezt megerősíteni, ehhez egyik eszköz az iskolakert. E fölé, ha pár éven át jól vezetetik és kellően kihasználják, lehetne talán a gazdasági továbbképző iskolát is könnyen és biztosan felépíteni. A legjobb támpont csak az iskolakert lehet, t. i. akkor, ha létezésének már-már némi sikerei vannak.

Tegyük fel, hogy egy faluban évek óta fennáll egy jó, még módszertanilag is óvatosan vezetett iskolakert. Nem csak a gyermekek, hanem a felnőttek is nagy mértékben fognak részt venni annak fejlesztésében. Annak vezetőjében mindenki olyan férfit tanult ismerni, a ki képes valamit felmutatni, olyas valamit, mit a legmakacsabbnak is belátni s azzal megismerkednie kell.

Évek múltán hozzá szokik a nép, hogy a gyermekek közvetítése által az iskolakertből gyümölcsfákat, oltóágakat, bogybokrokat, főzelékmagvakat, gyógynövényeket stbit kapjon. A tanuló ifjuság az iskolakertben szerzett ismereteiket a házi kertekben alkalmazza s minden felől az hangzik: „Ezt én az iskolakertből nyertem!” Mily gyönyörűen van itt már előkészítve a talaj egy gazdasági továbbképző iskola számára! A dolog élén csak egy derék tanító álljon, és könnyen fog sikerülni neki a rendes tanórákon kívüli időben is, vagy vasárnapokon, vagy a téli hónapokon, egykori növendékeinek néhányát maga köré csoportosítani, hogy bővitse azoknak ismeretkörét és fokozza kezűgyességüket. Az ily csekély kezdet csirája lehet egy még a legtávolabb faluban is felállítandó továbbképző iskolának, mely ezen feltételeknek eleget tévén, magát könnyen fenn is tarthatja. Ha a tanító még ezen kívül a számtalan falusi egyletekben az iskolakert érdekének felébresztéséhez is ért, például: különös növények, magvak, gyümölcsök bemutatása által, a felnőttek is örömebb fogják az ügyet felkarolni és a tanítót ebbeli működésében támogatni kötelességüknek fogják ismerni. Ismétlem mondásomat: „A hány jól vezetett és módszertanilag helyesen alkalmazott iskolakertünk van, ép annyi gazdasági továbbképző iskolánk lesz, még pedig a haza félreeső vidékein is.” Mindenesetre igen sok — ha nem minden — a tanító személyétől függ: de a törvényes továbbképző iskola is az elemi iskola tanerőire van utalva, ha akarjuk, hogy messzire terjedjen az ily iskolák hálózata.

A gazdasági továbbképző iskolának épen úgy kell berendezve lennie, mint a népiskola, hogy mindenkinek könnyen hozzáférhető legyen. Csupán gazdászattan nem lehet ott tantárgy, ehhez nemcsak hiányzanak a tanerők, de a növendékek sem bir-

nak elegendő érettséggel arra. A gazdasági továbbképző iskola ügye főképen a körül forog, hogy az elemi iskola tantárgyait kibővítse. A gazdaság messzire elágazó tere különféle fundamentumával és életfeltételeivel tökéletesen alkalmas arra, hogy a népiskola összes tárgyainak központjává legyen.

A tanítás főkép a szemre és kézre fog irányulni, s az iskolakert, a kísérleti föld lesz a könyv, melyből a továbbképző iskola növendéke minden órában olvas és hasznos tanokat merit.

Egy lecke az iskolakertben.

Irta: **Gondi János**, elemi népisk. tanító.

Tanítási időm beosztását az osztályom egyik falán kifüggesztett órarend mutatja, melyet a vegyes hatosztályu iskolám növendékeivel tanítva, pontosan eltöltök. Az előirt tantárgyak áttekintése alkalmával ismételten feltűnt nekem hogy a „gyakorlati utmutatások a gazdaság és kertészet köréből“ szintén kell valamit felkarolni, de mit? me n n y i t? és h o g y a n? azzal egyelőre tisztában nem voltam. Az eszme most már meg volt, és meg volt az akarat is, de a módra jó sokáig nem tudtam rájönni.

Véletlen ugy egyszer egy szünnapon semmit sem tervezgetvén, fel s alá sétáltam az udvaron; a reggeli napsugarak kicsaltak a házi kertembe, mely jókora nagy, körülbelül 450 □ öl, vagy az új mérték szerint 16 ár és 17 □-méter. E kertem eddig kizárólag csak egy célnak szolgált, t. i. mindennemű zöldséget, főzeléket, gyümölcsöt elegendő mennyiségben szolgáltatott a konyhába egész évre. Adott azonban elegendő dolgot is, úgy, hogy sokszor nagyobb tanítványaim szorgalmához és ügyességéhez is folyamodtam. Így aztán valami iskolakertekről olvastam valahol, a mi annyira érdekelt, hogy habozás nélkül előfizettem az „Iskolakert“ című kis havi folyóíratra. Hát ebből tudtam meg először, hogy mi az iskolakert? ebből győződtem meg akkor mindjárt, hogy iskolakert nélkül a népiskola még nem valódi iskolája a népnek

Némi latolgatas után elhatároztam, hogy házi kertemből iskolakertet csinállok! Eleinte ugyan nem igen akart az tetszeni még magamnak sem, hát a feleségemnek! De a tervemen változtatni nem lehetett, minek folytán kertem átalakításához hozzáfogni el nem mulasztottam.

Őszire járt az idő. Kertem közepén végig huzódott egy út, melyre soha semmi gond fordítva nem lett. Először is kimértem a főutat egy méternyi szélességben, de már az első évben is keskenynek bizonyulván, ez év tavaszán egy és fél méterre szabtam a szélességét. A főutat kellő közepén egy keresztut felezi, úgy,

hogy kertem négy egyenlő részre oszlik. Megemlítendő, hogy a konyhakert célját még sem téveszthettem szem elől, minek folytán házi kertem új alakjában mint iskolakert nem mutathatja mind azt, minek egy iskolakertben lennie kell.

De se baj! Kezdetnek mégis elég az, hogy a tavali burgonyaföldet, mely körülbelül 100 □-öl, kísérleti célokra kezdtem használni. Hogy az iskolakertben nem lehet minden munkát nap-számosok által végeztetni, be fogja látni mindenki, de nem is lenne czélszerű, ha a gyermekek csak néznének a folyó munkára s bámulnák a munkást. Ellenkezőleg, a gyermekek is dolgoznak, hiszen munka által is tanulnak, ügyesednek. És a gyermekek szeretnek dolgozni.

Ősszel október első felében egy pár fiu felásta a kísérleti földnek szánt darabot jó mélyen. Ezt úgy végezték, hogy hol a tanításidő előtti, hol utáni fél órában más-más 4-5 fiu ásott. A fiuk értettek talán az ásáshoz? Nem. De nem volt nehéz, ezt nekik megmutatni, mert hihetetlen figyelemmel kísérték minden szavamat, cselekedetemet, úgy, hogy azután egészen önállóan magukban készítették el a területet az őszi vetések alá. Ennek megtörténte után a mag elvetésére került a sor. Tudván, hogy földmivelő népünk sok helyen még mindig nagy elfogultságban él s inkább a tévedéseknek hódol, mert megszokta már azt, mint sem, hogy dolgában értelmesen járna el, mit azért nem tesz, mert valami újat nem próbál meg. Ezeket szem előtt tartván, szólni kezdtem a növendékeknek arról, hogy mag és mag közt nagy a különbség.

Könnyen belátták, hogy magnak csak a legszebb, legtökéletesebb, legjobb szem használandó. Nagyon is elharapódzott balvélemény az a nép között, hogy vetőmagnak az való, mit a piacon nem lehet eladni: Szokás azt mondani: „Tegyük el ezt magnak, mert a zsidó úgy sem akarja megvenni!” Ez utóbi jól teszi, mert a dudvamagok s a s'lány, apró buzaszemek nem adnak lisztet s a mely szemben nincs liszt, abban életre kelő csira sem lehet.

Meghagytam egy fiunak, kinek atyja jómódu gazda, hozzon el az iskolába egy maroknyi búzát, mert vetőmagom nincs. Hozott is, több volt, mint a mennyi kellett volna, de szemetes és teli volt dudvamagvakkal. Mondám: Lássátok, fiaim, ezen búzát nem szabad elvetni úgy, a mint most van, mert sok benne a gyommag. Van nevezetesen sok konkoly, vadbükköny, üszök, taraczk, aszat stb. Ezeket a magvakat nem szabad bennhagyni a búzában, mert ha elvetjük azokat is, akkor szép, tiszta búzát aratni nem lehet s az egész évi sok és nehéz munka kárba vész. Növendékeim ezt nem csak figyelmetesen meghallgatták, de otthon el is mondták szülőiknek.

Magvainkat tehát megtisztogattuk s azután elvetettem, ar ra

ügyelvén, hogy se nagyon sűrű, se ritka ne legyen a vetés. A beboronálást a fiúk végezték a kis kerti vasgereblyével. Öt méternyi hosszú s egy méter széles ágyakban volt egymás mellett buza és rozs. Kora tavasszal hasonló módon el lett vetve az árpa, a zab. Hogy mind az őszi, mind a tavaszi vetés szépen kifejlődött, kétséget nem szenved. De április utolsója táján, vagy május első hetében a vetéseket meg kellett gyomlálni. Mondták is a gyermekek; „Vetés előtt a magot szépen megtisztogattuk, de daczára annak mégis van gyom, honnan származhatik hát ez?” Erre rámutattam arra, hogy e gyomnak a magva vagy a földben volt már, vagy idehordta szél, madár stb.

Május elseje táján a rozs s utána a buza is fejeket hányt. Ezt csodálva nézték a tanulók s jól tudták megkülömböztetni a rozst a buzától, mi a városiaknak nem igen szokott sikerülni.

Április elején a burgonya lett kiültetve. Onnan hazulról tudván, csak sekélyen kapálták fel a helyeket, melyekbe elhelyeztetett az egy-két darab közepnagyságu burgonya s csak kevés földdel takarták be. Kérdezte egy fiú, hogy miért nem szabad a krumplit mélyen elültetni? Magyarázatom ez volt: „Mélyen elültetve, a burgonya nem kel ki oly könnyen, mert első feltétele annak, hogy a magvak biztosan kikeljenek, az, hogy a föld porhanyós legyen, mert csak a felporhanyított földet járja át a levegő. S mert a növény nemcsak a földből vesz tápanyagot, hanem a levegőből is, azért levegő nélkül a növények nem élhetnek meg. Azért a magvak sekélyen legyenek a földben.”

Junius első napjaiban megkapáltuk a burgonyát és a kukoriczát. Nem vett az igénybe valami sok időt, egy negyedóra alatt meg volt az.

Megjegyzendő, hogy a mult ősszel növendékeim a vetés körüli teendőket írásba foglalván, utasításom szerint körülbelül e szempontokból irtak egy dolgozatot: A talaj, megmivelése, minősége; a mag jósága, tisztasága; — időjárás, gyomlálás; a növény fejlődése, gyökerei, szára, kalásza; megérés, aratás eredmény, használás. E munka tavasszal ismétlődött.

VEGYESEK.

Iskolaorvos' tanfolyam. Tudvalevő dolog, hogy Trefort volt miniszter a budapesti egyetemen iskolaorvosi tanfolyamot léptetett életbe azon célból, hogy minden középiskolánál orvos-tanár alkalmazható legyen, a ki az „egészségtan“-t adja elő. Ez évben 20 tudornövendéket vesznek fel.

Ad vocem „egészségtan“! Trefort miniszter ur egyszer feltette magában, hogy az országban előforduló nagy halálozás elensúlyozásának céljából kötelezett tantárggyá teszi az „egészségtan“ t s elrendelte, hogy az az elemi iskolákban is taníttassék. Tanítottuk, még pedig dr. Széll Lajos, gyomai orvos által irt „Egészségtan“ nyomán. No, voltak tanítók, a kik a §§-okba foglalt anyagot a gyermekekkel bemagoltatták könyv nélkül. Hát, tanultak a gyermekek szokat és mondatokat lemorzsolni; nem-sokára elfelejtették s az egészségtan tanításának eredménye egyenlő volt a semmivel. Azon tanítók pedig, a kik a növendék eszéhez, értelmi felfogásához mérten tárgyalták ama új tantárgyat, azok ehhez az eredményhez jutottak, hogy bizony, az „egészségtan“ külön órában való taníttatása szükségtelen. Szükségtelen azért, mert a fentemlitett vezérfonal szerint a dolognak a veleje az, hogy egészségünkre vigyáznunk kell, miért is fris levegőt, egészséges, t. i. jó táplálékot élvezzünk, a tisztaság ellen ne vétkezzünk és ha megbetegszünk, — orvoshoz forduljunk.“

Ezeket — mondom — nem külön órában, külön könyvből, hanem inkább minden órában s mindig alkalomadtán kell a gyermekeket — nem annyira tanítani, mint főkép figyelmeztetni azokra, p. o. hogy tartsák tisztán testüket, ruházatukat, taneszközeiket stb. Rálehet mutatni minden órában s minden tantárgy tanítás alkalmával, hogy a fris, tiszta levegő egészségünk fenntarthatására nélkülözhetlen. Azután azt is lehet a tanítványok előtt elmondani akárhányszor is, hogy ha betegek forduljanak az orvoshoz. Végre említendő, hogy az „egészséges és jó táplálék“ könnyen ajánlható, de sok ember nem bir hozzájutni. A jó és jobb étkek felsorolása az „egészségtan“ órájában egészen felesleges.

Tanítsuk a népet inkább arra, hogy a munka a kulcs az egészséges és jó eledeleket rejtőző éléskamarához, hogy csak munka által szerezhethjük meg a tisztességes és tiszta ruházatot. Ébreszszük fel a nép gyermekében az értelmet és a munkakedvet, s az egészségtan tanításának eleget tettünk.

A pozsonyi m. kir. szőlészeti és kertészeti szakiskola programjának kivonata. Ez iskolának célja főleg a közép birtokosság igényeinek megfelelő szakértő elméletileg és gyakorlatilag egyiránt képzett kertészeknek s szőlő- és pinczekezelőknek képzése. A tanfolyam két évre terjed, október hó első felében kezdődik és augusztus elején végződik. Felvételi kellékek: 1) a 16. év betöltöttsége; 2) a népiskola összes tanfolyamának teljes bevégeztsége; 3) ép, erős, egészséges testalkat, himlőoltottság; 4) községi erkölcsi bizonyítvány; 5) nyilatkozat, hogy évközben a fiu ki nem vétetik az iskolából. Vendéghallgatók is vétetnek fel. A növendékek teljes ellátásért havonként 14 frtot fizetnek előre. Az inté

zet 1000 frtnyi ösztöndíjösszeggel rendelkezik, melyet 40—140 frtnyi díjakban szegénysorsu, de érdemes tanulók segélyezésére fordít. A fegyelmi szabályok és a házirend szigoruan megtartandók. Tantargyak: 1. Helyesirási szabályok s iránytan. 2. Gazdasági számtan (szokásos beosztás szerint az egyenletig). 3. Sikmér-tan oly terjedelemben, a milyenben a földmértani egyszerűbb feladványok megértéséhez szükséges. 4. Természettan. 5. Vegytan. 6. Rajz. 7. Növényboncztan. 8. Kertészet s az ennek hasznos és káros állatok tana. 9. Talaj- és trágyaisme. 10. Könyvvitel 11. Szőlőszet és borászat. 12. Gyümölcsstenyésztés. — A gyakorlati oktatás eszközei ezek: 1. Faiskola 2200 □-ölnyire terjedő. 2. Szőlőiskola. 3. Kísérleti szőlő, 3400 □ ölnyi. 4. Konyhakert. 5. Diszkert. 6. Gyümölcsös. 7. Pincze. 8. Amerikai szőlőtelep. 9. Tanulmányi kirándulások a környékbeli kereskedelmi és uradalmi birtokon lévő kertek- s szőlőkbe. A programot aláírták: Kosinski Viktor igazgató, Fülep Jónás felügyelő-bizottsági elnök.

Szőlőszeti, borászati és gyümölcsészeti tanfolyam Ménesen. Oly egyének számára, kik bármely hazai gazdasági tanintézetet jó sikerrel végezték s kik a szőlőmivelés, pinczekezelés és gyümölcsészet szakmájába vágó ismereteket akarnak szerezni, a földmivelésügyi m. kir. miniszterium a ménesi m. kir. vinczellériskolában f. évi október hó 10-étől kezdődő 10 hónapig tartó tanfolyamot létesít. A résztvevők teljes ellátásért havonként 22 frtot három óra előre tartoznak fizetni. Szegényebbsorsu és jó bizonyítvánnyal bíró ifjak részére négy ösztöndíj is van. Valjon lesz-e sok pályázó?

Miképen kell a tojásokat télire elrakni? Legjobbnek bizonyult az, ha nagyobb edénybe, p. kis hordóba, kosárba, ládába, szalmakasba rakjuk a tojást. Tegyük alul három ujjnyira hamut, rá egy sor tojást, de csak egymást ne érhék, azután ismét hamut és tojást, míg a tojásedény tele nem lesz. Így a szeptember vagy október havában eltett tojás egész télen át husvétig is fris és élvezhető állapotban marad.

Őszi barackfa. Ez legjobban tenyészik vizes, agyagos földben, kivált ha mélyen fel van fordítva. A csemete kiültetésénél arra kell ügyelni, hogy kiszedéskor a gyökereket sérüléstől megóvjuk, és mielőbb az új gödörbe letennők a fácskát, gyökereinek hegyeit el kell vágni, a mi mindenféle faültetésnél szükséges; azután sekélyen elültetni s meglocsolni eléggé nem ajánlható. Az őszi barackfát bármikor is tisztogatni s nyesegetni nem jó, mert mézgafolyás keletkezik s ez megöli a fát. Május közepe táján azonban a száraz galyakat el kell távolítani.

I R O D A L O M.

Máramarosi Tanügy. IV. évfolyamának 10. száma a következő tartalommal jelent meg: Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlésén. Tanulság, Pataki Ferencztől. Egyesületi szervezkedés, Bökényi Dánieltől. Külföldi tanügyi hírek. Máramaros vármegye kir. tanfelügyelőségétől. A közigazgatási bizottságból. Egyesületi élet. Irodalom. Vegyesek. Ezen nevelés-oktatásügyi szakközlöny M.-Szigeten Szöllősi István és Bökényi Dániel szerkesztésében jelenik meg. Egyes szám ára 30 kr.

Iskolai Szemle. Ez évi 13. száma e. f. é. jul. 15-én mint „rendkívüli” szám jelent meg s mint két egylet és a somogymegyei kir. tanfelügyelőségnek rendes közlönye. E szám tartalma többnyire hivatalos.

A Nép Kertésze 9. száma következő érdekes tartalommal jelent meg: Időszerű teendőkről (Községi faiskolák rovata). A földrepedések kiegyenlítéséről a faiskolában és gyümölcsösben. Rózsatenyésztés és rózsanemesítés. A tarzali m. k. vinczellériskola. Vegyes. A 10. sz.: Időszerű teendőkről (folytatás). Ültessünk magasabb koronájú fákat a szőlők közzé! General Totleben körte. Budapesti m. k. vinczellériskola. Interpellatiók rovata. Vegyesek. A 11. sz.: A gyümölcs értékesítése. A gyümölcsfák trágyázásának előnyei és hátrányai. Az országos selyemtenyésztési felügyelőség évi jelentése a selyemipar állapotáról 1888-ban. A legújabb gyümölcszedők (képpel). Üzleti közös tárcza. Megjelenik e lap Selmezbányán minden hó 5-én és 20-án. Előfizetési ára egy évre 3 frt.

A „Szőlészeti, Borászati és Gazdasági lap”-nak hozzánk beküldött 16. száma e tartalommal jelent meg: A szőlőoltógalyakról. Ismét a naphtalinról. Tokaj-Hegyaljai kirándulás. Fris törköly mint borjavító. A szántásról. A dohány haszonvétele. Vegyesek. Vidéki levelezés. Tárcza. Megjelenik Kassán, havonként kétszer; ára egy évre 4 frt.

Az „**Ungarischer Schulfreund**” 11. száma: Eduard Leth. Die Fragen der Kinder. Mein Schultagebuch. Schule, Leben und Lehrer. Bücher und Zeitungsschau. Allerlei Schulnachrichten. E jól szerkesztett, magyarszellemű tanügyi lap megjelen Nagy-Becskereken, minden hó 1-én és 15-én. Ára egész évre 2 frt.

Skolski Vrt. Ezen czim alatt Zágrábban jelenik meg horvát nyelven egy havi folyóirat, mely szintén az iskolakert szolgálatában áll.

A vasuti töltések és lejtőinek befásítása, valamint a vasutvonalak bekerítése gyümölcsfákkal és hasznos hozó bokorneműekkel, Dr. Lucas Ede ily czimű munkájának 2. kiadása nyomán átdolgozta: Erschinger János. 19 a szöveg közé nyomott ábrával. Ára 50 kr. Kapható a szerzőnél Ujpesten. A 42 oldalra terjedő füzetnek tartalma a következő: Előszó. A vasuti vonalak befásításának haszna. A befásításról általában. A befásítás keresztülvitele. A vasuti töltések befási-

tása. Kik eszközöljék a befásítás keresztülvitelét? — Hogy szerző mit akar? kitűnik a tartalomjegyzékből. A füzetet nemcsak elolvasásra, hanem inkább tanulmányozásra, de leginkább megkövetésre ajánljuk.

Előfizetési felhívás a „Fatenyésztési Lapokra.“ Illusztrált közlemények a vasuti vonalak, a hegylejtők és utak befásítása, valamint a fatenyésztés, gyümölcsészet és kertészet köréből. A gazdaság, de különösen a fatenyésztés és kertészet terén több évi gyakorlatom és irodalmi működésem arra indított, hogy f. évi október hó 1-jén „Fatenyésztési Lapok“ czimén, egy a vasuti vonalak, a hegylejtők és utak befásítását előmozdító lapot indítsak, mely hivatva legyen a faiskolák kezelését, a fatenyésztést, gyümölcsészetet és kertészetet gyakorlati alapon tárgyalni. A lap minden hó 1-jén és 16-án 1 $\frac{1}{2}$ —2 iv terjedelemben számos illusztrációval fog megjelenni és előfizetési ára egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. és negyedévre 75 kr. lesz. Azonban, hogy ezen ügy, lapom minél nagyobb elterjedésével, minél nagyobb lendületet nyerjen, községek, gazdasági egyletek és azok tagjai, valamint vasuti tisztviselők, jegyzők és tanítók évi 2 frttal fizethetnek elő a lapra. Törekvésem oda fog irányulni, hogy e lap szerkesztésével a befásítás ügyének lelkes felkarolója legyek, minek folytán a lap cikkei mindig gyakorlati irányuak, igen változatosak és érdekesek lesznek. Az előfizetések a lap szerkesztő nevére Ujpestre küldendők. Ujpest, 1889. évi augusztus hóban. Magamat ajánlva, maradok honfiai üdvözlettel: Erschinger János, a „Fatenyésztési Lapok“ szerkesztő kiadója.

„Magyar Közmondások Könyve“ czimű terjedelmes munkán dolgozik Sirisaka Andor pécsi tanító, kinek neve „A babonáról“ szóló jeles népkönyvének megjelenése óta nem ismeretlen. Szerző — mint ő azt velünk tudatja -- eddig körülbelül 7000 válogatott magyar közmondást és példabeszédet gyűjtött össze, betűrendben csoportosítva és rövid magyarázatokkal kísérve azokat. Hogy műve lehetőleg az összes magyar közmondásokat foglalja magában, az ország több vidékére irt egyesekhez magán leveleket. Eddig több mint százan küldtek be hozzá az illető vidékről gyűjtött magyar közmondásokat. Ez alkalommal pedig mindazokat, kik bármi oknál fogva levélileg ez ügyben föl nem kerestettek, fölkéri — legkivált a vidéki papságot és tanítókat — hogy az irodalom érdekében minél többen legyenek segítségére munkájánál. Küldjék be hozzá a vidékükön ismert főleg a nép ajkáról ellesett magyar közmondásokat, lehetőleg legrövidebb magyarázatokkal és legkésőbb f. évi október 31-ig. A kik több oly közmondást küldenek be, melyek eddig szerző kéziratában nincsenek meg, azok tisztelet-példányt kapnak s az összes munkatársak nevei, társadalmi állásuk s lakóhelyük a mű végén betűrendben ki fognak nyomtatni. Nagy köszönettel veszi továbbá a mű szerző-kiadója, ha valaki e tárgyához hasznavehető kutforrásokat nevez meg s küld be hozzá ide-

iglenes használatra. Ez ideig Szirmay, Erdélyi, Wigand-Czanyuga és Szvorényi ide tartozó művei vannak birtokában. A mű kéziratát egy jeles akadémikusunk fogja átvizsgálni s az előszót egy tehetséges nyelvészünk írja hozzá. A könyv terjedelme 18 — 20 ívre (288 — 320 oldal) rug föl s előfizetési ára 1 frtban állapított meg, mi épen nem mondható magas árnak, tekintetbe véve azt, hogy ily fajtájú irodalmi termék iránt csak igen kevesen érdeklődnek. Sirisaka leginkább a középiskolai tanárok közül a nyelvszakkal foglalkozókra, a népirodalom munkásaira, továbbá a papság és törekvő kartársainak pártfogására számít. A „Magyar Közmondások Könyve.“ legkésőbb 1890. január első felében hagyja el a sajtót s az előfizetőknek bérmentve és az előre nem fizető megrendelőknek utánvétellel fog szétküldetni. Az esetleg megmaradt példányok bolti ára 1 frt 50 kr. lesz. Tekintve a szerző által kitűzött s kétség kívül el is érendő szép és nemes czélt, az irodalom érdekében készséggel adtunk helyet e megkeresésnek s kívánjuk, hogy mindazok, kiknek úgy szellemi támogatására, mint anyagi pártfogására számít a szerző, minél előbb küldjék be hozzá kézírataikat, illetve előfizetéseiket. Gyűjtők 5 előfizető után a hatodik példányt ingyen kapják. A kéziratok és előfizetési pénzek ily czim alatt küldendők: Sirisaka Andor, tanító, Pécssett.

ABC-és olvasókönyv az elemi népiskolák I. osztálya számára. Szerkesztették Gyertyánffy István, dr. Kiss Áron, Radó Vilmos. Ára bekötve 20 krajczár. Budapest, 1889. Méhner Vilmos tulajdona. Ezen ügyesen szerkesztett ABC-könyv négy részből áll. Az első részben megismertetnek a kis betűk, a második részben a nagy betűk. Nagyon helyes, hogy minden lecke a hat éves gyermek felfogásához mértén tréfás, jó modorban tartott verssel végződik. A harmadik rész 15 olvasmányból áll, melyek mind egytől-egyig mesék. A negyedik rész a verses darabocskáknak van szánva. — A könyvecskét örömmel néztük át s örömet konstataljuk, hogy ennél jobb ABC-és könyv alig létezik, — míg gyakorlottabb emberek nem fognak ily s z a k k ö n y v i r á s á h o z.

ABC-és olvasókönyv. Szerkesztették Kapi Gyula, a soproni ev. tanítóképző intézet igazgatója; Pap József, a soproni tanítókép. gyakorlóiskola vezetője; Posch Lajos, soproni ev. tanító. A dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület népiskolai bizottsága által elfogadott s ajánlott tankönyv. II. képes kiadás. Budapest, 1890. Méhner Vilmos kiadása.

AZ

ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY
REFORMJÁT CZÉLZÓ HAVI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI

GRASZEL JÁNOS.

III. ÉVFOLYAM. — AUGUSZTUS.

ARADON, 1889.

NYOMATOTT RÉTHY L. ÉS FIÁNÁL.

Mutatványul beküldött számot meg nem tartás esetén a czimszalaggal együtt
kérjük visszaküldeni.